

**ĐI A
CHỈ** **THÙY
NGUYỄN**

HUYỆN ỦY - ỦY BAN NHÂN DÂN HUYỆN THỦY NGUYÊN
THÀNH PHỐ HẢI PHÒNG

ĐỊA CHỈ **THỦY NGUYÊN**

NHÀ XUẤT BẢN HẢI PHÒNG - 2015

CHỈ ĐẠO BIÊN SOẠN

Lê Minh Luật - Thành ủy viên, Bí thư Huyện ủy
Nguyễn Trần Lanh - Phó Bí thư Huyện ủy, Chủ tịch UBND huyện
Nguyễn Văn Cao - Phó Bí thư Thường trực Huyện ủy
Đỗ Tiến Lợi - Phó Bí thư Huyện ủy

THÀNH VIÊN BAN CHỈ ĐẠO

Phạm Ảnh, Đinh Xuân Mới, Nguyễn Công Đoàn,
Đồng Xuân Tất, Nguyễn Quang Nhất, Nguyễn Ngọc Hương,
Bùi Đỗ Nhật, Nguyễn Văn Thắng, Lê Thị Hà, Bùi Văn Vi, Phạm Văn Thao,
Đỗ Song Hào, Nguyễn Huy Hoàng, Phạm Văn Hùng, Mạc Văn Khớ, Dương Thị Thập,
Nguyễn Văn Quang, Nguyễn Hữu Toàn, Hoàng Công An, Lại Đức Long,
Nguyễn Hữu Ngân, Bùi Doãn Nhân, Bùi Thế Hiệp, Phạm Thị Huyền,
Hoàng Thị Phượng, Đào Thị Hà Sang, Nguyễn Mạnh Nghĩa, Vũ Văn Kiên,
Ngô Minh Tâm, Hoàng Văn Quang, Nguyễn Thị Chế,
Đinh Văn Đạt, Trịnh Quang Chính, Nguyễn Văn Ba,
Nguyễn Thị Thu, Nguyễn Thành Lung, Nguyễn Văn Viên,
Lê Văn Dương, Nguyễn Văn Rực, Vũ Văn Quân

CHỦ BIÊN

TS Đoàn Trường Sơn

BIÊN SOẠN

Phần thứ nhất: PGS.TS Trần Đức Thạnh, Bùi Văn Vượng,
Vũ Duy Vĩnh, Dương Thanh Nghị, TS Nguyễn Văn Quân,
Trần Văn Phương, TS Đoàn Trường Sơn

Phần thứ hai: TS Đoàn Trường Sơn

Phần thứ ba: Bùi Văn Vi, TS Nguyễn Văn Năm,

Phần thứ tư: Đỗ Tiến Lợi, Nguyễn Văn Phương,
Lê Xuân Lụa, Nguyễn Văn Hiếu, Trần Văn Phương,

Phần thứ năm: Nguyễn Văn Cao, Nguyễn Thế Bình,

Phần thứ sáu: Lê Xuân Lụa, TS Đoàn Trường Sơn

SUU TẦM TƯ LIỆU, ẢNH

Nguyễn Huy Tường, Lê Nam Thắng, Đào Thị Nguyễn,
Nguyễn Khắc Thương, Nguyễn Thị Tuyên, Bùi Thị Nụ,
Mạc Thành Tinh, Phạm Công Kinh, Phạm Kiên Nguyên,
Ngô Đức Nhuận, Bùi Đức Đồng, Nguyễn Huy Kiên,
Đinh Hoàng Quân, Đoàn Văn Tư, Lê Văn Hiếu,
Vũ Văn Nhang, Nguyễn Văn Tiếp, Nguyễn Đình Khanh,
Đỗ Văn Ngân, Nguyễn Quang Đồi, Phùng Văn Mạnh, Thanh Sơn,

HỘI ĐỒNG ĐÁNH GIÁ, NGHIỆM THU

CHỦ TỊCH

GS.VS.NGND Phan Huy Lê
Chủ tịch Hội khoa học Lịch sử Việt Nam

PHÓ CHỦ TỊCH

PGS.TS Đan Đức Hiệp
Phó Chủ tịch Thường trực UBND thành phố

Lê Minh Luật

Thành ủy viên, Bí thư Huyện ủy

THÀNH VIÊN

GS.TS.NGND Nguyễn Quang Ngọc
Viện Việt Nam học và Khoa học phát triển Đại học Quốc gia Hà Nội

PGS.TS Nguyễn Văn Chính
Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn Đại học Quốc gia Hà Nội

Nguyễn Trần Lanh

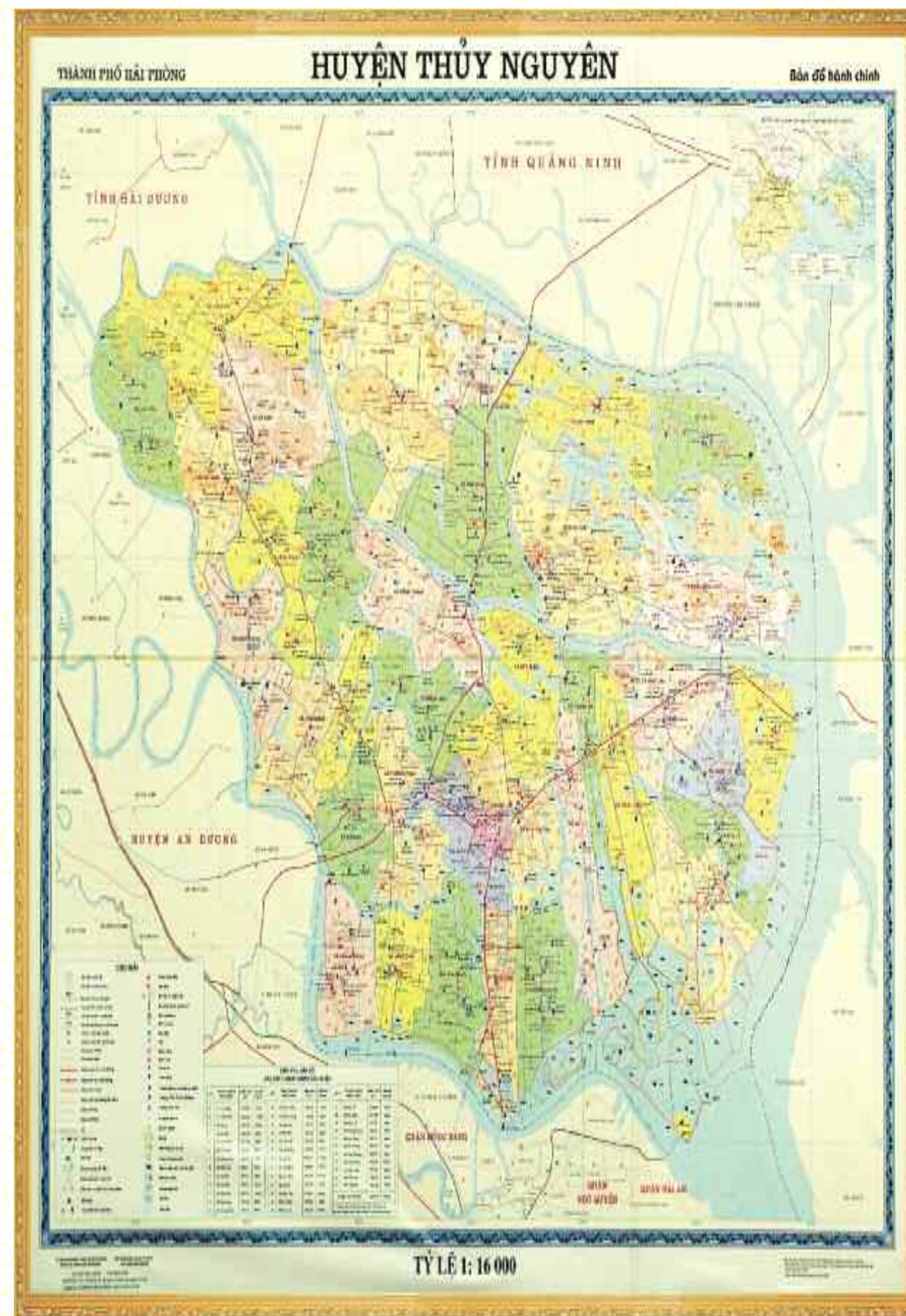
Phó Bí thư Huyện ủy, Chủ tịch UBND huyện

ThS Nguyễn Văn An

Giám đốc Sở Khoa học và Công nghệ Hải Phòng

Hội đồng đánh giá kết quả công trình Địa chí Thủy Nguyên

NHỮNG PHẦN THƯỞNG CAO QUÝ

NĂM 1998

NĂM 2013

NĂM 2008

NĂM 2003

NĂM 1998

NĂM 1998

LỜI GIỚI THIỆU

Từ xưa, các triều đình phong kiến rất coi trọng việc nghiên cứu, biên soạn Địa chí - công trình chuyên khảo tổng hợp về địa lý, lịch sử, chính trị, kinh tế, văn hóa, xã hội, nhân vật... của quốc gia, một địa phương hay một khu vực. Nó giúp cho việc hoạch định phát triển kinh tế - xã hội; bảo tồn, phát huy những giá trị truyền thống - một trong những yếu tố duy trì bản sắc văn hóa của quốc gia dân tộc hoặc của từng địa phương. Trải qua những biến động của lịch sử, đến nay, nhiều công trình Địa chí của ông cha ta để lại vẫn còn nguyên giá trị.

Miền đất Thủy Đường xưa được các sử gia đánh giá là vùng Địa linh, nhân kiệt, nơi quan yếu, từng diễn ra những trận quyết chiến chiến lược trong bảo vệ đất nước; có nền kinh tế đa dạng và bản sắc văn hóa vùng miền nổi trội - đậm yếu tố của cư dân ven biển; được phản ánh qua hai di chỉ khảo cổ quốc gia Tràng Kênh - Việt Khê, thuộc thời các vua Hùng dựng nước; các phong tục tập quán, tín ngưỡng và những hội hát đúm giao duyên, ca trù làm say lòng người. Thủy Đường cũng đã được giới thiệu trong nhiều tác phẩm lịch sử, địa chí, tiêu biểu như Đại Việt sử ký toàn thư, Dư địa chí (của Nguyễn Trãi, thế kỷ 15), Hải Dương chí lược (của Ngô Thì Nhậm, thế kỷ 18), Lịch triều hiến chương loại chí (của Phan Huy Chú, thế kỷ 19), Đại Nam nhất thống chí và Đồng Khánh dư địa chí lược (của Quốc sử quán triều Nguyễn, thế kỷ 19)... Tuy nhiên vẫn còn rất khái lược.

Xác định tầm quan trọng của bộ địa chí địa phương trong phát triển kinh tế - xã hội, đặc biệt, từ khi đất nước ta dưới sự lãnh đạo của Đảng bước vào thời kỳ đổi mới, đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa, phát triển kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa và hội nhập quốc tế, việc tìm hiểu, nắm vững các đặc điểm kinh tế, văn hóa, xã hội của mỗi vùng đất, mỗi địa phương để có cơ sở khoa học cho việc đề ra kế sách phát triển đúng đắn và nhu cầu hiểu biết về quê hương của các thế hệ nhân dân càng trở thành một yêu cầu cấp thiết. Do đó, từ năm 1989, Ban Thường vụ Huyện ủy đã có chủ trương nghiên cứu, biên soạn địa chí. Huyện đã tổ chức hội thảo về Đất và người Thủy Nguyên và hoàn thành một số công trình nghiên cứu khác, làm cơ sở khoa học cho việc tổ chức biên soạn địa chí khi có điều kiện. Tuy nhiên, do biết bao công việc cấp bách cần phải giải quyết, nên hơn hai mươi năm sau, đầu năm

2013, ý tưởng trên mới tiếp tục được triển khai. Ban Thường vụ huyện ủy (khóa 23) đã ra quyết định số 585-QĐ/HU, ngày 11/3/2013, về việc thành lập Ban Chỉ đạo biên soạn Địa chí Thủy Nguyên. Mọi công việc được triển khai với quyết tâm rất cao. Với phương châm Người Thủy Nguyên viết Địa chí Thủy Nguyên, Ban Chỉ đạo đã nhận được sự hưởng ứng nhiệt tình và những đóng góp trí tuệ, công sức của đông đảo người con quê hương Thủy Nguyên đang sinh sống, công tác, học tập ở khắp mọi miền đất nước. Quá trình nghiên cứu, biên soạn được tiến hành công phu, bảo đảm quy trình khoa học. Công trình là tập hợp của nhiều lĩnh vực, mỗi lĩnh vực lại có phương pháp nghiên cứu chuyên ngành, nhưng được hợp thành một chỉnh thể thống nhất, mang đặc trưng của phương pháp biên soạn địa chí.

Trong quá trình biên soạn, để nâng cao chất lượng công trình, bản thảo đã được nhiều chuyên gia đóng góp ý kiến và Ban Chỉ đạo thành lập Hội đồng đánh giá kết quả nghiên cứu, do giáo sư, viện sĩ, Nhà giáo nhân dân Phan Huy Lê, Chủ tịch Hội Khoa học Lịch sử Việt Nam, làm Chủ tịch, cùng một số nhà khoa học của Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn thuộc Đại học Quốc gia Hà Nội và của thành phố Hải Phòng như giáo sư, tiến sĩ, Nhà giáo nhân dân Nguyễn Quang Ngọc; phó giáo sư, tiến sĩ Nguyễn Văn Chính; phó giáo sư, tiến sĩ Đan Đức Hiệp... Hội đồng đánh giá cao sự cố gắng của địa phương, của nhóm biên soạn và chất lượng nội dung công trình.

Địa chí Thủy Nguyên được chia làm 6 phần, 22 chương và một phần phụ lục, với các nội dung cơ bản:

- Phần thứ nhất: gồm 4 chương, phản ánh khá sâu sắc, nêu bật những đặc trưng rất riêng về vị trí địa lý, vị thế và địa chất, địa mạo, đất đai, khí hậu, sông ngòi - thủy văn, thực vật, động vật; dân cư, dân số và lao động.

- Phần thứ hai: Lịch sử xây dựng và bảo vệ quê hương, gồm 6 chương, viết về lịch sử vùng đất Thủy Nguyên từ thời tiền sử, sơ sử; những đóng góp trong dựng nước và giữ nước, đấu tranh giải phóng dân tộc đến thời kỳ thực hiện công cuộc đổi mới. Nội dung nêu bật tầm quan trọng và các điểm đặc sắc về 2 di chỉ khảo cổ quốc gia Tràng Kênh, Việt Khê và các di tích khác, khẳng định từ trên 3.000 năm, vào thời các vua Hùng, người Việt cổ đã có mặt trên đất Thủy Nguyên; về những trận chiến chống quân xâm lược diễn ra trên dòng Bạch Đằng giang năm 938, 981 và vang dội nhất, oanh liệt nhất là năm 1288 “Đến nay nước sông vẫn chảy hoài mà nhục quân thù khôn rửa”...

Phát huy truyền thống yêu nước, tinh thần quật khởi, nhân dân Thủy Nguyên đã vượt qua hy sinh, gian khổ làm nên những chiến công trong thời kỳ kháng chiến chống thực dân Pháp và đế quốc Mỹ xâm lược; đạt được những thành tích đáng tự hào trong công cuộc xây dựng quê hương. Chương Nhân vật chí ghi chép về 18 vị đại khoa thời phong kiến, những nhà hoạt động cách mạng và những người con quê hương thành đạt tiêu biểu.

- Phần thứ ba: Kinh tế, gồm 5 chương, ghi chép tình hình kinh tế từ thời phong kiến, thời Pháp thuộc đến năm 2014, trên các lĩnh vực nông nghiệp, lâm

ng nghiệp, ngư nghiệp, thủy lợi; công nghiệp và thủ công nghiệp; thương mại - dịch vụ, du lịch; giao thông - vận tải; tài chính - ngân hàng, bưu chính - viễn thông. Đây là một trong những phần cốt lõi của bộ địa chí, đã được tập trung cao, làm rõ được những đặc điểm nội bật: Thủy Nguyên là đầu mối giao thông, khu công nghiệp - đô thị - dịch vụ phía Bắc thành phố Hải Phòng; những cơ sở lịch sử - xã hội, tiềm năng và triển vọng...

- Phần thứ tư: Văn hóa - xã hội, gồm 4 chương, nêu bật Thủy Nguyên là địa phương có nhiều di tích và danh thắng được xếp hạng cấp quốc gia, cấp thành phố; có phong tục, tập quán, văn hóa dân gian nổi trội, đặc sắc vùng miền; sự nghiệp văn hóa, giáo dục - đào tạo, y tế, thể dục thể thao phát triển, luôn nằm trong tốp đầu của thành phố. Đây chính là những cơ sở xã hội hết sức quan trọng cho sự phát triển bền vững.

- Phần thứ năm: Hệ thống chính trị, gồm 3 chương, ghi chép cụ thể về sự ra đời, trưởng thành của tổ chức Đảng và sự lãnh đạo của Đảng bộ huyện trong sự nghiệp đấu tranh cách mạng, kháng chiến giải phóng dân tộc và xây dựng, phát triển kinh tế - xã hội, bảo đảm quốc phòng - an ninh; về hệ thống chính quyền dưới thời phong kiến, thực dân, vai trò của Hội đồng nhân dân, Ủy ban nhân dân, các phòng, ban chức năng trong từng giai đoạn lịch sử. Sự ra đời và vai trò của các đoàn thể chính trị, chính trị - xã hội và xã hội - nghề nghiệp đã góp phần vào sự nghiệp giải phóng dân tộc, xây dựng chủ nghĩa xã hội và xây dựng Thủy Nguyên ngày càng đổi mới, phát triển.

- Phần thứ sáu: Lược khảo xã - thị trấn phản ánh khái quát về quá trình hình thành, văn hóa cổ truyền, đặc điểm kinh tế, lược sử truyền thống... Đây là những thông tin cơ bản khi muốn tìm hiểu một địa phương nào đó.

- Phần phụ lục: là những tài liệu cụ thể về thành tích trên các lĩnh vực, về những số liệu chứng minh của phần nội dung và phục vụ hữu ích cho việc tra cứu của độc giả.

Bộ Địa chí Thủy Nguyên thực sự là một thành tựu quan trọng trong lĩnh vực khoa học xã hội - nhân văn và là bộ Bách khoa thư về huyện Thủy Nguyên, về một vùng đất lâu đời, có truyền thống lịch sử hào hùng trong đấu tranh bảo vệ quê hương, những đóng góp quan trọng vào quá trình dựng nước, giữ nước và giải phóng dân tộc luôn là phen đậu của Tổ quốc qua các thời đại; là một trong những vùng đất có nền văn hóa đặc sắc, hòa quyện vào dòng chảy của nền văn hóa Việt Nam đậm đà bản sắc văn hóa dân tộc và kinh tế phát triển năng động. Cuốn địa chí vừa là sách công cụ hữu ích của các nhà nghiên cứu, các nhà quản lý hoạch định chính sách địa phương, các nhà đầu tư, vừa cung cấp kiến thức phổ thông cho quảng đại quần chúng. Qua từng trang sách, người đọc có được những hiểu biết về đặc điểm rất riêng, nổi trội về địa lý tự nhiên, có vị thế mở phát triển kinh tế, văn hóa, những hiểu biết sâu sắc về lịch sử, di tích và danh thắng, phong tục - tập quán, tôn giáo - tín ngưỡng; những

đóng góp của người Thủy Nguyên trong lịch sử dựng nước và giữ nước; những thành tựu và sự phát triển của quê hương qua nhiều thế kỷ... Từ đó, nâng cao lòng tự hào cho mỗi người dân Thủy Nguyên, trong đó có những người con đang sinh sống, làm việc trên phạm vi cả nước, nước ngoài, tiếp tục phấn đấu vượt qua thử thách, vươn lên thành đạt, làm giàu cho quê hương và đất nước.

Công trình là tâm huyết của tập thể lãnh đạo và nhân dân Thủy Nguyên, là kết quả lao động sáng tạo của nhóm biên soạn, của những người quan tâm, yêu mến quê hương Thủy Nguyên. Cuốn Địa chí Thủy Nguyên được hoàn thành và xuất bản vào dịp Đại hội Đảng bộ huyện lần thứ 24, nhiệm kỳ 2015 - 2020. Tuy đã có nhiều nỗ lực, cố gắng nhưng cuốn Địa chí Thủy Nguyên vẫn khó tránh khỏi những hạn chế, thiếu sót, rất mong nhận được những ý kiến đóng góp tâm huyết, sâu sắc của các nhà khoa học và bạn đọc để cuốn địa chí xuất bản lần sau chất lượng cao hơn.

Nhân dịp xuất bản bộ sách Địa chí Thủy Nguyên, thay mặt Huyện ủy, Ủy ban nhân dân huyện Thủy Nguyên, tôi xin chân thành cảm ơn Hội Khoa học Lịch sử Việt Nam, Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn, Hội Khoa học Lịch sử Hải Phòng, Nhà Xuất bản Hải Phòng, Viện Tài nguyên và môi trường... các thành viên Hội đồng đánh giá công trình Địa chí Thủy Nguyên, nhóm biên soạn và các cơ quan, đơn vị đóng trên địa bàn, lãnh đạo huyện qua các thời kỳ và những người con quê hương Thủy Nguyên công tác, làm việc, sinh sống ở mọi miền đất nước đã có những đóng góp trí tuệ, công sức, kinh phí cho công trình được hoàn thành.

Trân trọng giới thiệu Địa chí Thủy Nguyên cùng bạn đọc.

**ỦY VIÊN BAN CHẤP HÀNH ĐẢNG BỘ THÀNH PHỐ
BÍ THƯ HUYỆN ỦY**

Lê Minh Luật